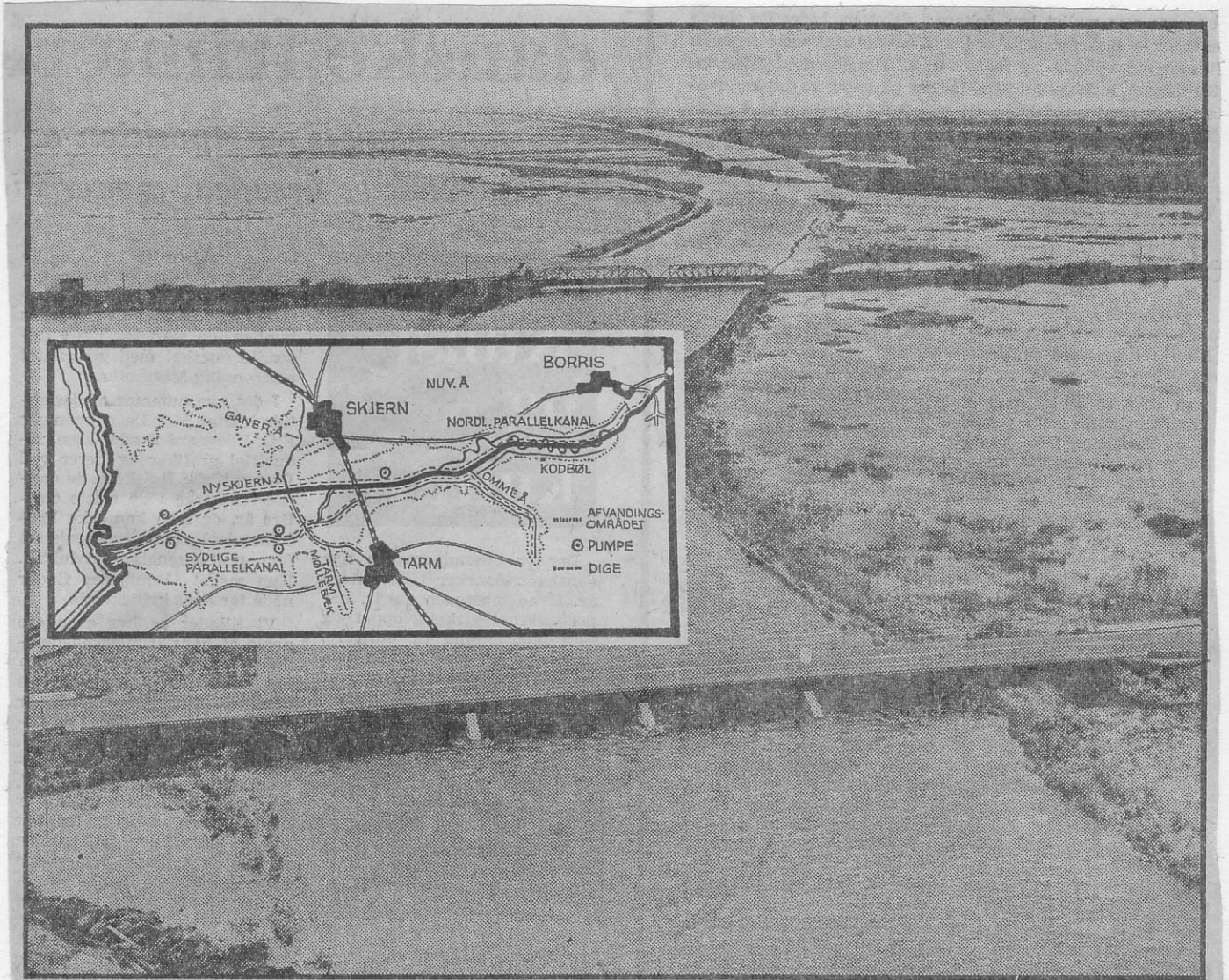

Fhv. minister Jens Kampmann analyserer det omstridte Skjern å-projekt

Biolog advarede allerede i 1962 fiskeriet imod Skjern å-planen

I dag, i morgen og på onsdag bringer Jyllands-Posten tre Midtpunkter om det store og gennem årene stærkt omstridte afvandingsprojekt for Skjern å-området, skrevet af fhv. minister, folketingsmand Jens Kampmann (S). I sin første artikel gennemgår Jens Kampmann argumenterne for og imod det omfattende projekt, som berører et over 2000 kvadratkilometer stort landområde og har fået følger for lakse- og ørredfiskeriet i Skjern åen og Ringkøbing fjord. Han peger bl. a. på, at det er en tilsnigelse, når hedeselskabet ved starten kunne erklære, at projektet havde tilslutning fra alle sider.

Denne og to følgende artikler har til formål at genrejse en række spørgsmål om Skjern å projektets rimelighed samt - i lyset af vor aktuelle viden - at vurdere, om kritikken gennem 1950'erne og 60'erne var berettiget.

Man kan naturligvis indvende, at sagen måske ikke er så interessant i dag, for projektet er udført, men det er ikke desto mindre nu, vi lider under projektets uheldige sider, og det er heller ikke mere end knap to måneder siden, at Ringkøbing amtsråd nedsatte et meget talstærkt udvalg, bl. a. med henblik på at begrænse okkerforureningen i Ringkøbing fjord og tilstødende vandløb.

I denne artikel skal vi - efter et kort historisk tilbageblik med nødvendig geografisk beskrivelse - se på argumenterne for og imod Skjern å projektets gennemførelse i 50'erne og begyndelsen af 60'erne. I det følgende skal vi vurdere berettigelsen af kritikken samt hvilke foranstaltninger, der i dag må træffes for at imødegå en for fiskeriet og det øvrige miljø truende forureningskatastrofe for Ringkøbing fjord og de tilstødende vandløb.

Ringkøbing fjords opland - altså det landområde, hvorfra vand strømmer til fjorden - er på ca. 3300 km², heraf an-

drager Skjern åens opland ca. 2200 km². Jordbunden i dette opland indeholder en del jernforbindelser i form af bl. a. svovllkis. I forbindelse med udvaskning af disse jernforbindelser sker der en række kemiske processer, hvorefter vandet i vandløbene kan blive stærkt surt og jernholdigt, hvorved der udfældes okker i vandløbene, som videreføres til Ringkøbing fjord.

Især hvor der ved så store arealer er sket grundvands-sænkning eller hvor svovllkisen er bragt op til overfladen, som i de nedlagte brunkulslæjer, kan disse kemiske proces-

ser antage et faretruende omfang.

Det udfældede okker, der let hvirvles op af strøm og bølgebevægelse, og som kan farve vandet rødligt, er i sig selv uskadeligt for fisk, med mindre udfældningen sker på gællerne eller okkerkoncentrationen er så stor, at fiskene simpelt hen ikke kan leve i slammet. Derimod dræber selv beskedne okkerbelægninger i løbet af kort tid de mikroorganismer, der er grundlaget for alt liv i vandløbene.

I vandløb med gydepladser f. eks. for laks og helt, vil okkerslammet totalt ødelægge gydepladserne, idet der sker en tilstopning af porerne i bundmaterialet, så det friske vand og ilten forhindres i at nå frem til æggene.

Beskæftigelsen uden betydning

Men det er hverken miljømæssige eller fiskerimæssige interesser, der ifølge landvindingsloven er afgørende for, om et landvindingsprojekt skal gennemføres. Her ser man alene på landbrugsinteresserne og på muligheden for at øge beskæftigelsen gennem landvindingsarbejder. Derfor måt-

te det naturligvis i århundreder være en torn i øjet på lodsejerne omkring Skjern å-dalen, at ca. 4000 hektar henlå uproduktivt.

Det første seriøse projekt til landvinding forelå i 1941, og det var kombineret med, at åen skulle udbygges med fire vandkraftværker! Det faldt imidlertid, da krigen ikke gav mulighed for at gennemføre kraftværksprojektet. Det næste forslag udarbejdede hedeselskabet så i 1953 efter omfattende undersøgelser, og i 1958 får vi det endelige projekt, der igangsattes i 1962. Her var beskæftigelsesforholdene efterhånden ved at blive så gode, at beskæftigelses synspunktet næppe alene kunne bære projektet igennem, hvorefter landbrugsinteressen stod isoleret tilbage. Formelt overtog lodsejerne herefter i april 1971 de mange afvandingsanlæg fra Borris til Ringkøbing fjord.

Kritik af projektet

I en gennemgang af projektet hedder et kapitel i hedeselskabets tidsskrift fra 15/1 63: „Tilslutning fra alle sider“. Dette tør vist nok kaldes en tilsnigelse. I den skrivende stund har jeg dynger af kritik mod Skjern å-projektet foran-

mig, og for at få hold på kritikken kan man vist tillade sig at inddele denne i tre grupper.

Først naturfredningssynspunktet. Det er ganske vist rigtigt, at Danmarks Naturfredningsforening og Naturfredningsrådet i 1955 og 1956 udtalte, at man ikke ville fremkomme med nogen indsigelse mod projektets gennemførelse. Men senere rejste der sig betydelig kritik fra en lang række medlemmer af Danmarks Naturfredningsforening og andre med interesse for naturens bevarelse. At man fra hedeselskabets side nu ikke var helt tilfreds med naturfredningsforeningens holdning i denne sag, viser følgende forbløffende referat (Aarhus Stiftstidende 7/12 62): Her udtalte den daværende direktør for hedeselskabet følgende: „I Vagn Jensens formandstid ville Danmarks Naturfredningsforening sætte en klop i hjulet på Skjern å-projektet. Derfor var vi en kreds, der satte os det mål at mage det således, at vi kunne få den smukkeste mulige løsning fra fredningssag til fredningssag. Under Vagn Jensens formandstid var der en vis „vi-alene-vide“-mentalitet inden for Danmarks Naturfredningsforening, og derfor var jeg med i en aktion under hvilken vi skiftede ham

ud og fik Valdemar Mikkelsen som formand."

Der er ingen grund til at uddybe denne del af kritikken — enhver kan jo med egne øjne se på skønheden ved de endnu uregulerede åløb og sammenholde dette med resultatet af Skjern å-reguleringen.

Forslaget, der blev afvist

For det andet fremkom der — måske noget sent — et andet projekt end hedeselskabets, udarbejdet af landinspektør Erik Lund, Silkeborg. Det udmærkede sig ved at være billigere, og formentlig havde det heller ikke medført de forureningsmæssige skader for Skjern å og Ringkøbing fjord.

Det blev afvist af lodsejere og fra højeste politisk side og nåede egentlig aldrig at gennemgå en realitetsbehandling, hvilket der er grund til at beklage. Projektet forudsatte, at åen kunne forblive i sit oprindelige leje, men at man med diger kunne beskytte de omliggende engarealer mod oversvømmelser. Projektet var mellem 8—10 mill. kr. billigere i anlægsudgift, men dette var altså ikke tilstrækkelig motivering til at underkaste projektet en nærmere prøvelse,

selv om Erik Lund gjorde sig store anstrengelser herfor.

Tilbagegang for fiskeriet

De mest omfattende klager kom fra fiskerne. Jeg sidder med forhandlingsprotokollen fra Bork og Omegns fiskeriforening ved Ringkøbing fjord, og allerede på generalforsamlingen i 1956 drøftede man de uheldige konsekvenser for fiskeriet ved Skjern åens regulering.

Protesterne blev fulgt af øvrige fiskeriforeninger og af udtalelser fra Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser. Mest markant fremførtes kritikken efter min mening af statsbiolog Knud Larsen (Sportsfiskeren nr. 1 fra 1962). Det havde hidset Knud Larsen og fiskerne op, at hedeselskabets daværende direktør og en række politikere ved forhandlingerne i finansudvalget ligefrem skulle have hævdet, at Skjern å-reguleringen ville gavne fiskeriet. I mine talrige udklip om sagen har jeg kun fundet én udtalelse i denne retning — fra en lystfisker, som mente, der ville blive endnu flere laks i Skjern å efter reguleringen. Mon ikke han fortryder sine ord i dag? Til gengæld blev han så afbildet i

både Vestkysten og Landsbladet som udtryk for, hvor godt fiskeriet ville blive i Skjern åen efter reguleringen.

I Knud Larsens artikel beskæftiger han sig først med nedgangen i gydepladserne ved Skjern åens regulering, idet vi ved, at der er tale om en direkte sammenhæng mellem antallet af gydepladser og fangstmuligheder. Knud Larsen konkluderer i 1962, at der overhovedet ikke er nogen tvivl om, at Skjern å-projektets gennemførelse vil medføre en følelig nedgang i lakse- og øredfiskeriet, både i fjorden og i Skjern å alene som følge af reduktionen i gydemuligheder. Ej heller tror han på, at etableringen af evt. nye kunstige gydepladser efter reguleringen vil medføre øgede fangster

Vandet ligner tomatsuppe

Dernæst nævner Knud Larsen okkerforureningen — stadig i 1962:

„Men det udfældede okker bliver ikke liggende for tid og evighed i vandløbene. Det vil gå som en stadig strøm ud i fjorden, hvor det bundfældes, og hvad der herefter sker, får vi et godt billede af ved at se på forholdene i Stadil fjord. Ved reguleringen af Tik å og Gammel å, der munder ud i

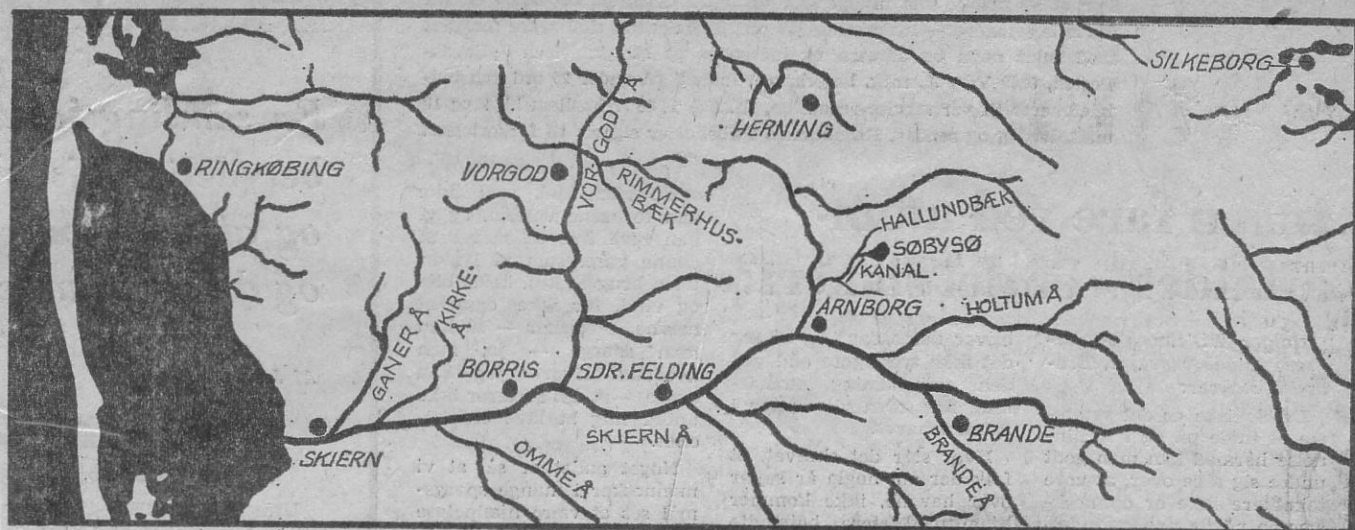
den nordlige ende af fjorden, og hvis vand netop leder tanken hen på tomatsuppe, er der i løbet af få år tilført fjorden så store mængder okker, at det dækker bunden i fjordens nordlige tredjedel. Vegetationen er blevet kvalt, og såvel tilholdssteder som ynglepladser for fjordfiskene er forsvundet og fiskeriet ophørt. Uden tvivl må fiskerne i Ringkøbing fjord, hvis Skjern å-projektet gennemføres, foruden at indstille sig på et mindre udbytte af laks, ørred og helt, regne med, at fiskeriet i den sydlige del af fjorden bliver adelagt af okker inden for ganske få år, og sportsfiskerne ved åen må gøre sig klart, at deres fangster af laks og ørred vil falde i årene fremover.

Disse ord — skrevet for 12½ år siden — skulle vise sig at være profetiske. Det vil fremgå af den næste artikel.

Å-reguleringen skyld i, at laksene uddør i Ringkøbing fjord?

Ifølge undersøgelser fra såvel Hedeselskabet som fra Jysk Institut for forureningsbekæmpelse tilføres der Ringkøbing fjord ca. 3300 tons jern om året. Begge undersøgelserne viser, at Skjern å systemet bidrager med ca. 2200 tons jern.

I sin anden artikel om det store og omstridte afvandingsprojekt for Skjern å området beskæftiger fhv. minister, folketingsmand Jens Kampmann sig med den stærke udstrømning af okker fra Skjern å til Ringkøbing fjord — over 3000 tons om året — og de alvorlige følger, den har fået for bestanden af laks og helt i Ringkøbing fjord. Jens Kampmann rejser spørgsmålet, om årsagen til okkerudstrømningen skal søges i afvandningen af Skjern å området eller i den omfattende regulering af åens løb — og han kommer til det resultat, at reguleringen måske bærer ansvaret.

Kort over Skjern åens vidtforenede område, hvorfra store mængder okker føres ud i Ringkøbing fjord

Fiskernes angst for denne udvikling medførte, at fiskeriministeriet i 1963 (altså kort tid efter projektets igangsættelse) bad statsbiolog Knud Larsen om, sammen med formanden for Ringkøbing fjord fiskeriforening, Jens Chr. Jensen, Vostrup, og afdelingschef Niels Venov, Det Danske Hedeselskab, at fremkomme med forslag til at afhjælpe de skader, der måtte forventes at finde sted på fiskebestanden som følge af tilledningen af okker fra afvandingsområdet.

Først i 1968 var rapporten færdig, men som ventet kunne der ikke opnås enighed, idet Knud Larsen og Jens Chr. Jensen foreslog et bundfældningsbassin ved udløbet af Skjern å, og Venov foreslog anlægget af en lav dæmning fra den sydlige parallelkanals udløb mod vest til øen Højsand, hvorved man evt. kunne forhindre okker i at afleje sig på lavvandsområderne i fjordens sydøstlige del. Flertallet fandt denne løsning utilstrækkelig, og herefter pressede man fra fiskerne og fra folketingsmedlemmer adskillige ministre for at træffe beslutning om bundfældningsbassinet.

Disse planer blev imidlertid sommeren 1971 sat i bero, efter at Ringkøbing amtsråd meddelte, at man havde vedtaget at afvente landvæsenskommisionens stillingtagen til, hvem der burde afholde vedligeholdelsesudgifterne i den sag, som forventede at landbrugsministeriet ville rejse om etablering af bundfældningsbassinet. En væsentlig årsag til manglende handling har nok også været diskussionen om okkerforureningsårsagerne.

Men lad os forinden se på, hvad der egentlig er sket med fiskeriet i Skjern å og Ringkøbing fjord. Dette kan ske med udgangspunkt i hedeselskabets syn på sagen, hvorefter afvandingsprojektet ikke har påført fiskerne i Ringkøbing store økonomiske tab. (Direktør Sandahl Skov i Jyllands-Posten 30.5.74).

Derefter citeres den officielle fiskeristatistik for Ringkøbing fjord, der i 1972 viste en fangstmængde på 2,3 mill. kg,

hvilket er det næsthøjeste tal i de sidste 50 år. I de 4 år, der lå umiddelbart forud for arbejdets påbegyndelse, lå de årlige fangster under en mill. kg. Dernæst siges det, at fiskerne med rette vil hævde, at det specielt er helt og laks, der er gået tilbage, men der skulle være delte meninger om årsagen hertil, således siges det i en leder fra ferskvandsfiskeribladet fra maj 1974, at det skete rovfiskeri og de faldende udsætninger af helt- og ørredæg skulle have skylden. Lad os se lidt på disse påstande.

Ser vi først på fangststatistikken for Ringkøbing fjord, er det karakteristisk, at den af direktør Sandahl Skov nævnte fangst, er et enestående godt resultat, som findes for samme år i Nissum fjord. 1958 var tilsvarende for begge fjorde et meget dårligt år, og det er vist rimeligt at slutte at disse svingninger nok så meget skyldes udefra givne naturforhold som spørgsmålet om udledning af forskellige former for forurenende vand.

Dernæst er det karakteristisk, at lakse- og heltfangsten praktisk taget er forsvundet fra Ringkøbing fjord. Når det ikke er gået så galt for de øvrige fiskearter, skyldes dette, at disse, i modsætning til laksen og helten, *ungler uden for Ringkøbing fjord*. Det er vel nok rigtigt, at der fiskes stadig mere intensivt på Ringkøbing fjord, men det skyldes en overgang af ældre havfiskere fra Hvide Sande, der slides op af det hårde havfiskeri, og derfor har mulighed for at supplere indkomsten med fjordfiskeri, hvilket er en enestående kombination for Ringkøbing og Nissum fjorde. Med hensyn til, at der i de seneste år kun er udsat 25.000 heltæg, så skyldes dette simpelt hen mangel på moderfisk, hvad fangststatistikken tydeligt dokumenterer.

Når jeg har medtaget fangstresultaterne fra Nissum fjord er det fordi denne i mangt og meget ligner Ringkøbing fjord. Der tilføres vand fra Storåen, der ikke i samme grad er reguleret som Skjern å. Derfor har heltfiskeriet holdt sig i modsætning til Ringkøbing fjord, og når laksefiskeriet er faldet, skyldes det desværre nok forurening og ødelæggelse af gydepladser visse steder af Storåen.

Fiskeriet i selve Skjern åen udviser de samme triste billeder.

Det mistrøstige billede fortsætter med resultaterne 1960 og 1962 før åreguleringen og 1973 med de sidste tal efter åreguleringen.

Modstridende oplysninger

Om årsagen til okkerforureningen med dens katastrofale konsekvenser for fiskeriet står på den ene side hedeselskabet med en række forvirrende og ofte indbyrdes modstridende påstande. På den anden side miljøstyrelsen og miljøministeren med dennes oplysninger til folketingets miljøudvalg.

Mon ikke vi skulle holde os til miljøministerens oplysninger, således som denne dokumentation viser?

Den 2. maj i år protesterer afdelingschef Venov, hedeselskabet, mod, at Jyllands-Posten har skrevet „at hedeselskabet hidtil har hævdet, at brunkulslejerne forurener mest“ (altså i Ringkøbing fjord). Dertil siger afdelingschefen at noget sådan har man ikke udtalt, men derimod er det gentaget flere gange, at „brunkulslejerne bidrager væsentligt til det store jernindhold i Skjernåens vand“

Denne indsigelse forekommer helt mærkværdig, når samme afdelingschef i hedeselskabets blad af 15. juni 1972, side 112, første spalte, udtrykkelig siger, at okkerforureningen af Skjern å væsentligt skyldes de nedlagte brunkul lejer. I samme blad fra oktober 1973 hedder det på side 221, første spalte, „at der alene fra Havnstrupelejet i løbet af et år skulle føres ca. 500 tons jern ud i Vorgod å, der igen er et af de største tilløb til Skjern å. Den tilladte jernmængde udgør altså en meget

Fangststatistik for Ringkøbing fjord

	Laks	Helt	Øvrige fisk 1)
1948	1400 kg	40.000 kg	1.380.000 kg
1958	500 kg	50.000 kg	631.000 kg
1971	-	22.800 kg	1.414.000 kg
1972	-	10.000 kg	2.251.000 kg
1973	-	3.900 kg	1.241.000 kg

1) skrubbe, ål konsumsild/m. v.

Fangststatistik for Nissum fjord

	Laks	Helt	Øvrige fisk
1948	700 kg	2.300 kg	258.000 kg
1958	500 kg	9.600 kg	79.000 kg
1971	100 kg	32.100 kg *)	279.000 kg
1972	100 kg	11.700 kg	342.000 kg

*) Skyldes en betydelig udsætning af heltengel tidligere.

Fangstresultater i Skjern å

	Ål	Helt	Geder	Ørred	Laks
1960	4.000 kg	8.000 kg	100 kg	300 kg	600 kg
1962	5.000 kg	28.000 kg	200 kg	300 kg	800 kg
1973	400 kg	25 kg	10 kg	10 kg	9 kg

betydelig del af den totale jernmængde på 2200 tons, der ender ude i Ringkøbing fjord“.

Lad os sætte den udtalelse over for miljøstyrelsens notat af 3. januar i år. Her siger man side 4, at Skjern åen imidlertid ikke i væsentlig grad synes at være påvirket af tilløbet fra Vorgod å, og dermed af okkerudstrømningen fra Havstrup-lejerne, idet en stor del af jernet aflejrer sig i ca. 4 km af Vorgod å umiddelbart efter tilløbet af Rimmerhusbæk.

Gennem åen uden hindring

Dernæst siger direktøren for hedeselskabet på repræsentantskabsmødet den 25. juni, ifølge referat i Jyllands-Posten: Om årsagerne til forureningen i Ringkøbing fjord

fastslog direktøren: „— Det er der foreløbig ingen, der ved noget om. Den komplicerede sag er nemlig ikke undersøgt. Der findes kun lidt spredt materiale og en mængde løse påstande i denne sag“.

Miljøministeren synes imidlertid at vide noget om det, for i et svar til folketingets miljøudvalg af april i år, oplyser han, at man må anslå, at brunkulslejerne i Skjern åens opland bidrager med ca. 30 pct. af jerntransporten, mens de resterende 70 pct. fordeler sig på kilder fra afvandede landbrugsarealer.

En række af disse diffuse kilder har utvivlsomt også været virksomme før Skjern å-reguleringen, og tal fra Jysk Forureningsinstituts undersøgelse tyder da også på, at selve Skjern å-projektets afvanding

kun bidrager med 12 pct. af den samlede okkerforurening af Ringkøbing fjord. Men det er heller ikke her, hunden er begravet. Spørgsmålet er, om der transporteres mere jern med åvandet nu end tidligere.

Her mener statsgeolog Werner Christensen i en skrivelse fra Danmarks Geologiske undersøgelse af 18. juni i år „at den store forskel på før og nu kan være det uhindrede forløb gennem åen. Tidligere blev uden tvivl meget betydelige jernmængder holdt tilbage i deltaet. Det fremgår bl. a. af, at vi ved nogle undersøgelser har fundet betydelige afsætninger af jernkarbonat. Mange steder er der også i kanalkanterne rigt på myremalmflignende lag og jernkonkretioner“.

Det hedder endvidere „at når

vi læser hedeselskabets tidskrift fra 1963, nr. 1, side 5, med Frode Eberts beskrivelse, så synes det naturligt, at hovedparten af det med Skjern åen tilførte jern er blevet holdt tilbage i deltaet. (Altså før reguleringen).

Rådgiverne har et medansvar

Sagt på almindeligt dansk, er det måske hverken afvandringsprojektet eller tilløbet fra brunkulslejerne der skaber den store okkerforurening i Ringkøbing fjord, men derimod åreguleringen, som tillader tusindvis af tons jern at slippe ud af Ringkøbing fjord, hvor det tidligere blev holdt tilbage i deltaet.

For at vende tilbage til Sandahl Skovs indlæg: Så er afvandingen næppe årsagen til den såkaldte katastrofale situation i Ringkøbing fjord. Men det kan være, at åreguleringen er det. I så fald må den rådgivende bære et medansvar. Man var jo blevet advaret.

Overvej igen forslaget

om

at føre Skjern å tilbage til det oprindelige leje!

Jyllands-Posten bringer i dag fhv. minister Jens Kampmanns tredje og sidste Midtpunkt om Skjern å-projektet og de følger, den store udstrømning af okker har haft for bl. a. laksebestanden i Ringkøbing fjord. Ringkøbing amtsråd har vedtaget at nedsætte et udvalg, som skal kortlægge kilderne til den alvorlige okkerforurening – og Jens Kampmann beskæftiger sig i den anledning dels med et forslag om at føre Skjern åen tilbage til sit gamle leje, for på den måde at standse okkerudstrømningen, dels med hvem der skal udrede udgifterne til en ændring af forholdene. Han peger i den forbindelse på hedeselskabet, som har stået for det store Skjern å-projekts udformning og gennemførelse.

Efter forslag fra miljøministeren den 14. februar i år har Ringkøbing amtsråd nu vedtaget at nedsætte et arbejdsudvalg, der skal undersøge alle kilderne til okkerforureningen af Ringkøbing fjord. Ministeren oplyser udtrykkelig, at den okkerforurening, der hidrørte fra brunkulslejerne, forholdsmæssigt udgør en mindre del af den samlede okkerforurening af fjorden, derfor måtte man også tage stilling til de øvrige forureningskilder.

Ministeren har dog ikke taget stilling til de særlige forureningsproblemer for Søbyområdet, der med statsgeolog Werner Christensens ord udviser en betydelig stigning i surhed, sulfat og jern, hvilket skyldes brunkulslejerne ved Søby.

Werner Christensen fremhæver særligt de foretagne undersøgelser i Søbyområdet, fordi han mener, at dette område i de nærmeste år vil blive en større leverandør af okker end Vorgod å. I det omfang, okkeret ikke bundfældes i den naturligt forløbne del af Rind å og Skjern å, vil ekstra store okkermængder herfra så løbe ud i Ringkøbing fjord uden at blive hindret af den resterende regulerede del af Skjern å.

Fiskerne blev holdt udenfor

Amtsudvalget er særdeles omfattende, men har ikke medtaget repræsentanter for fiskerierhvervet — hverken fjordfiskerne eller Danmarks Sportsfiskerforening.

Formanden for fjordfiskerne — Henning Brasen — har protesteret over dette, men har alene fået at vide, at fiskerne kunne få sæde i et udvalg, der skulle arbejde med udsættninger af ørred og helt, oprettelse af en udklækningsanstalt og evt. udsætning af yngel.

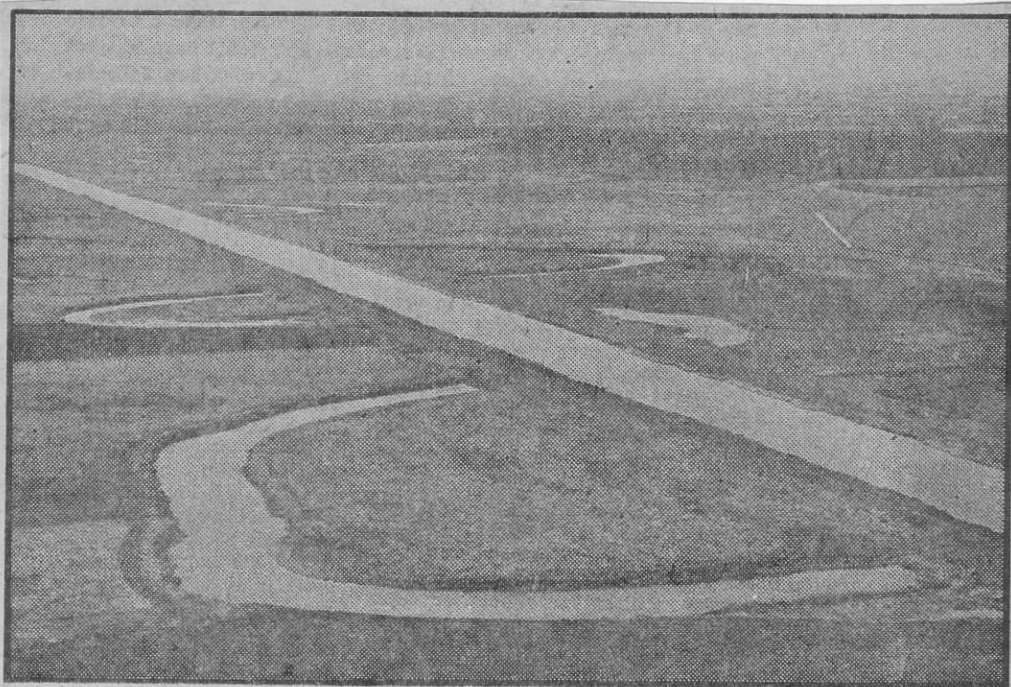
Når man ser tilbage på statsbiolog Knud Larsens betragtninger fra 1962, er der ikke megen grund til at tro, at disse udsættingsforsøg vil lykkes, efterhånden som okkeret breder sig mere og mere i bundvegetationen i Ringkøbing fjord. Det er i hvert fald en kendsgerning, at fiskeriet er flyttet fra de sydlige og østlige dele af Ringkøbing fjord over mod Hvide Sande-slusen, hvor okkeret endnu ikke har bundfældet sig. Og det var præcis hvad Knud Larsen forudsagde 12 1/2 år tidligere.

Når man tager udvalgets størrelse i betragtning, og det forhold at de deltagende institutioner selv skal afholde udgifterne i forbindelse med udvalgsarbejdet — hvad der er en meget usædvanlig fremgangsmåde — kan man frygte, at arbejdet vil trække ud, mens fiskeriets muligheder stadig forringes.

Derfor nogle strøtanker, som kan indgå i det videre udvalgsarbejde:

Der har tidligere været forslag til at løse forureningsproblemet. Jeg har omtalt forslaget om et bundfældningsbassin ved Skjern åens udløb i Ringkøbing fjord. Dette forslag må nok anses for at være for utilstrækkeligt i forhold til investeringen.

Der har også været forslag fremme om at lede Skjern åens

Lufffoto, der viser Skjern åens nye og gamle linjeføring. Kan okkerudstrømningen standses, hvis åen føres tilbage i det gamle, bugtede løb? Foto: Ole Haugsted

vandmasser uden om Ringkøbing fjord og direkte ud i Vesterhavet, idet man benytter det gamle afløb i bunden af fjorden ved Nymindegab. Denne løsning er formentlig så kostbar, at den allerede af denne grund bør opgives.

Ligeledes mener jeg de isolerede forslag om at begrænse forureningen fra de enkelte brunkulslejer bør droppes al den stund, at disse — som tidligere nævnt — ikke er de største forureningskilder. Hertil kommer udgifterne, hvilke af hedeselskabet anslås til 10—15 mill. kr. med 4 mill. alene til Haunstrup-lejet. Skal en forbedring af de 4 km af Vorgod å fra Rimmerhusbæk opnås, må billigere projekter overvejes. Et særligt problem vil Søby-lejerne måske dog vise sig at være.

Skjern å tilbage i det gamle leje

Det forekommer mig, at der

Jens Kampmann: Efterlyser hurtig løsning på problemerne

derfor er grund til at genoverveje landinspektør Erik Lunds tidligere forslag om at lægge Skjern åen tilbage til dens gamle leje og inddige den med „banketter“ på op til 200 hektar, hvor åen kan få overløb, og hvor naturlig bundfældning kan finde sted, således som det er sket igennem århundreder. Jeg er naturligvis klar over, at dette ikke kan ske på de store engstykker ud mod Ringkøbing fjord, men man må antage, at mulighederne er til stede oppe ved Borris, hvor jorden ikke har den samme gode beskaffenhed som længere vestpå, hvorfor ulempestatningerne til lodsejerne — som de selvfølgelig bør have — vil blive mindre.

En retablering af åen på denne strækning vil bevirke, at dens længde med den oprindelige ås meget kraftige slyngninger vil blive forøget med adskillige kilometer med de øgede muligheder for bundfældning dette i sig selv giver. Ydermere vil denne retablering af åen ligge neden for Søby sø og Rind å med de frygtede store okker afløb, hvilket i sig selv vil medvirke til at løse dette problem.

Det er klart, at vi ikke her ved får en 100 pct. løsning af okkerforureningsproblemet i relation til Ringkøbing fjord. Dette havde krævet en afskæring af Skjern åens vandmængder fra fjorden. Men jeg anser som før nævnt denne mulighed for urealistisk.

De ansvarlige og udgifterne

Jeg mener ikke, det kræver så store overvejelser at fast-

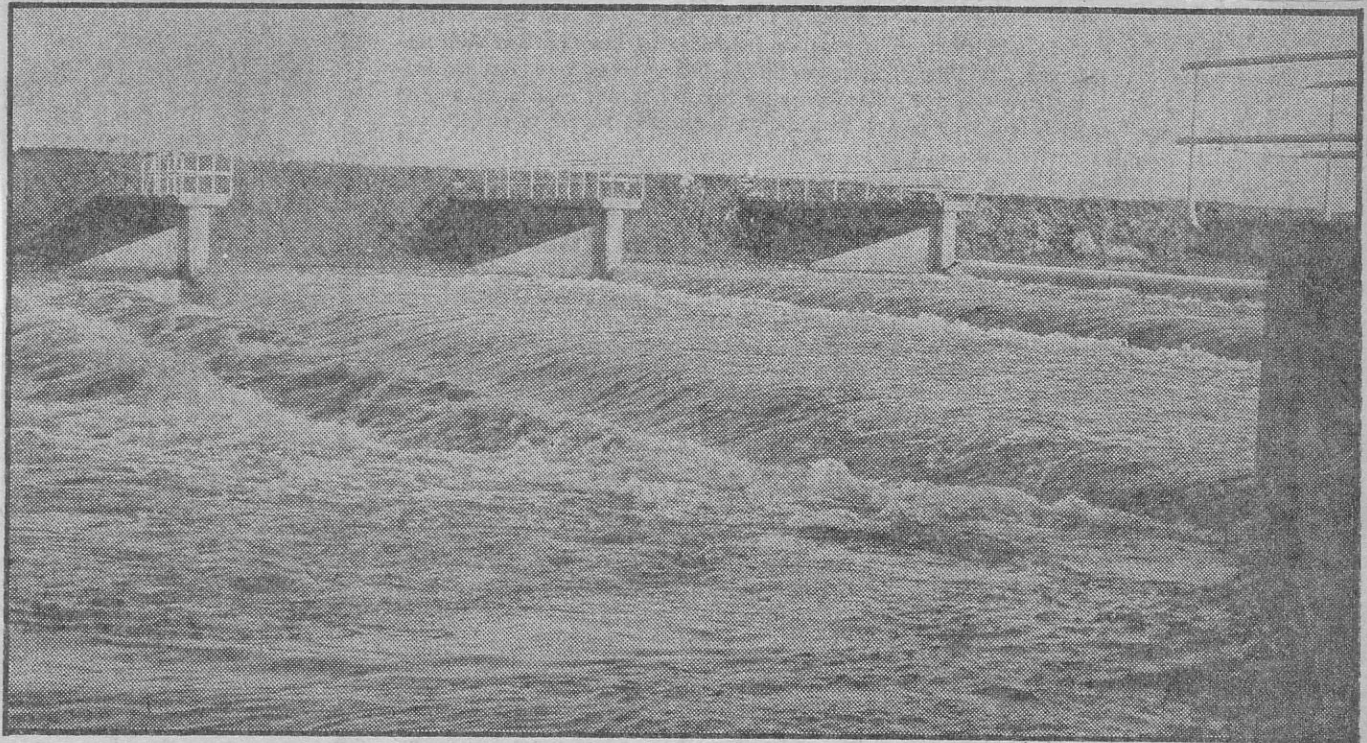
slå — med miljøloven i hånden — at her er tale om en regional opgave, der må løses på regionalt initiativ, således som det også synes accepteret ved amtsudvalgets nedsættelse. Heri ligger også, at finansieringen af undersøgelser og de forhåbentlig snarlige foranstaltninger mod okkerforureningen må ligge på det regionale plan. Med de nuværende stærke centrale tendenser forekommer det ikke rimeligt, at staten bidrager. Når staten bidrog med et beskedent beløb til Gudenå-undersøgelsen, skyldtes dette netop, at tre amter blev gennemløbet af Gudenåen. I Skjern å-sagen ligger næsten samtlige problemer inden for Ringkøbing amt.

Hermed er på ingen måde sagt, at amtsrådet via amtskatterne skal betale. Miljøloven hviler jo på den forudsætning, at forurenere skal betale, og amtsrådet er ikke forurenere. Forurenere er snarere de ansvarlige for Skjern å-projektets udførelse og udformning.

Der foreligger for mig at se tilstrækkelig dokumentation for, at det i mindre grad er afvandingen af Skjern å-dalen og i højere grad reguleringen af samme å, der skaber okkerforureningen. Man må herefter gå ud fra, at amtsudvalget hurtigst muligt vil foreslå egne foranstaltninger og en fordeling af omkostningerne. Ellers kan miljøministeren med miljøloven i hånden gøre dette. Miljøudvalget har allerede været gennem en første behandling af dette spørgsmål og en videre behandling kan meget vel resultere i flertal, som vill pålægge miljøministeren at tilvejebringe en hurtig løsning.

Hedeselskabet svarer på folketingsmand

Jens Kampmanns kritik af Skjern å-projektet:

Skjern å-reguleringen har bl. a. betydet opførelsen af Nordens største laksetræppe. Den findes i Kodbøl mellem Borris og Skjern

**Kampmanns teorier
om okkerforurening
er interessante — men
de er næppe rigtige**